

ISSN: 2146-1961

Avcı, N., Kunt, M. & Pektaş, S. (2022). Çocuğa Bakışı Değerlendirme Aracı, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 13(49), 1110-1125.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3195>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

ÇOCUĞA BAKIŞI DEĞERLENDİRME ARACI¹

Neslihan AVCI

Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, navci@gazi.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-7988-3923,

Müge KUNT

Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, kuntmuge@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-4603-8210

Sami PEKTAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi, pektassami@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4753-6112

Gönderim tarihi: 19.05.2022

Kabul tarihi: 14.08.2022

Yayın tarihi: 01.09.2022

Öz

Bu çalışmada Kunt ve Avcı (2018) tarafından, yetişkinlerin çocuklarla ilgili inanç ve bakış açılarını belirlemeye yönelik olarak geliştirilen Çocuğa Bakışı Değerlendirme Envanteri'nin revizyonu yapılmıştır. Envanter çocuklara ilişkin inançları “kötü çocuk (çocuğa olumsuz bakış)”, “yetersiz çocuk”, “yüceltilmiş çocuk” ve “katılımcı çocuk (çocuğun doğasına inanç)” olmak üzere dört alt boyutta değerlendirmektedir. Temel araştırma desenindeki bu çalışmada ölçek yapılarının tanımlanması sürecinde 673 örneklem ile çalışılmış ve tanımlanan yapının doğrulanmasında 300 örneklem ile çalışılmıştır. Aracın geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında yapı geçerliği için tetrakorik korelasyon analizine dayalı açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Çapraz geçerlik için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Her iki örneklemde alt ölçeklere ait güvenilirlik tahminleri için KR-20 güvenilirlikleri hesaplanmıştır. Alt ölçeklere ait öz değerler incelendiğinde bütün ölçeklerin tek faktörlü yapıda olduğu ve varyansın en az %30'unu açıkladığı görülmektedir. Çocuğa olumsuz bakış alt ölçeğinden faktör yük değeri düşük olan 4 madde ve yetersiz çocuk alt ölçeğinden 1 madde araçtan çıkarılmıştır. Her bir alt ölçeğe ilişkin doğrulayıcı faktör analizine dayalı uyum indeks değerleri incelendiğinde, $\chi^2/ (df)$, RMSEA, TLI/NNFI, CFI, NFI, AGFI ve GFI değerlerinin bazılarının kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu ve bazılarının ise mükemmel uyum indeks değerine sahip olduğu görülmektedir. Her iki örneklem için hesaplanan güvenilirlik katsayılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Yetişkinlerin çocuğa bakış açılarını değerlendirmek üzere geliştirilen dört alt ölçekten oluşan aracın 18 yaş üstü bütün örneklem gruplarında çocuğa bakışı değerlendirebilecek geçerli ve güvenilir bir araç olarak alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aracın 18 yaş altındaki bireylerin çocukluk anlayışlarını değerlendirebilecek şekilde uyarlanması önerilebilir. Ayrıca yapısal eşitlik modellemesi ile yetişkinlerin çocuğa ilişkin inançlarını etkileyen değişkenlerin belirlenmesi önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Çocuğa bakış, olumsuz bakış, yetersiz çocuk, yüceltilmiş çocuk, çocuğun doğasına inanç, katılımcı çocuk, çocukluk anlayışı, ölçek

¹Uluslararası PEGEM Eğitim Kongresi (IPCEDU 2021)'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ASSESSMENT TOOL OF BELIEFS ABOUT CHILDREN

ABSTRACT

The aim of this study is to revise, the Beliefs about children Assessment Inventory, developed by Kunt and Avci (2018) to determine adults' beliefs and perspectives about children. The inventory evaluates beliefs about children in four sub-dimensions: "bad child (negative beliefs about the child)", "incompetent child", "glorified child" and "participatory child (positive belief in the nature of the child)". In this study in the basic research design, 673 samples were studied in the process of defining the scale structures and 300 samples were studied in the verification of the defined structure. Explanatory factor analysis based on tetrachoric correlation analysis was performed for construct validity within the scope of validity and reliability studies of the tool. Confirmatory factor analysis was performed for cross-validation. KR-20 reliability was calculated for the reliability estimates of the subscales in both samples. When the eigenvalues of the subscales are examined, it is seen that all the scales are in a single factor structure and explain at least 30% of the variance. 4 items with low factor load from the negative view about the child subscale and 1 item from the incompetent child subscale were removed from the tool. When the goodness of fit index values in confirmatory factor analysis for each subscale were examined, it was found that some of the $\chi^2/ (df)$, RMSEA, TLI/NNFI, CFI, NFI, AGFI and GFI values had an acceptable fit index and some had a perfect fit index value is seen. It is seen that the reliability coefficients calculated for both samples are at a high level. It is thought that the tool consisting of four sub-scales developed to evaluate adults' perspectives on children will contribute to the field as a valid and reliable tool that can evaluate the perspective of children in all sample groups over the age of 18. It can be recommended that this tool may be adapted to assess beliefs about the child of children and youth between the ages of 4-18. Furthermore, it is suggested to determine the variables affecting adults' beliefs about children by employing structural equation modeling.

Keywords: Beliefs about children, negative beliefs, incompetent child, glorified child, positive belief in the nature of the child, child participation, scale

GİRİŞ

Bir toplumun çocukluğa yüklediği anlama, o toplumda yaşayan yetişkinlerin zihinlerinde oluşturdukları çocuk imajı hayata bakışlarını dolayısıyla çocuklara yaklaşımlarını yansıtacağı için önemli görülmektedir (Aries, 1962; James ve Prout, 1997; Jenks, 2005; Postman, 1995). Bu nedenle çocukluğa ilişkin inanç ve yaklaşımların incelenmesi gerekmektedir. Bu inceleme öncelikle toplumda yaşayan bireylerin çocuk ve çocukluk kavramlarına yükledikleri anlamları ele almayı, daha sonra bu kavramların ulusal ve evrensel boyutlarda sorgulanmasını içermelidir. Ayrıca çocuklukla ilgili çalışmaları olan araştırmacılar (James ve James, 2012; Johnny, 2006; Mayall, 2000; Punch, 2003; Quennerstedt ve Quennerstedt, 2014; Sorin, 2005; Tisdall ve Punch, 2012; Uprichard, 2008; Woodhead, 2004) yetişkinlerin çocukluğa yükledikleri anlamların ve çocuk imajlarının, çocuklarla ilgili politikaları ve onlara sunulacak hizmetleri etkileme noktasında çok kritik olduğunu vurgulamaktadır. Kişilerin çocukluğa yükledikleri anlamları incelerken karşımıza tarihsel, sosyolojik, coğrafi ve gelişimsel olarak farklı bağlamlar çıkmaktadır ve çocukluğu bu bağlamların tümünü yansıtacak bütüncül bir bakış açısıyla anlamak gerekmektedir. Çocukluk araştırmacıları bütüncül bakış açısının önemini vurgularken çocukların tek bir bağlamda ele alınıp yetişkinlerle kıyaslandığında ortaya bilişsel, duygusal ve ahlaki açıdan yetersiz oldukları anlayışının çıktığını belirtmektedir. Çocukluğun sadece biyolojik değil, kültürel olarak değişken bir “sosyal yapı” olduğunu ve çocukların “kendi başlarına” araştırmaya değer olduklarını ifade etmektedirler (Hammersley, 2017; Holmberg, 2018; Prout, 2011). Bu kapsamda çocukluk çalışmalarının; tarih, sosyoloji, coğrafya ve gelişimle açıkça örtüştüğü görülmektedir.

Çocukluk kavramı tarihsel açıdan incelendiğinde; çocukluğun her toplumda farklı değerlendirildiği, geçmişten günümüze kadar birçok değişime uğradığı anlaşılmaktadır. Tarihi süreçte insanların büyük değişimler yaşadığı bilinmektedir. Bu süreçte çocukluğun yetişkinlerin ilgilendiği bir kavram haline gelmesiyle toplumların çocuklara yaklaşımı da farklılık göstermiştir. Yirminci yüzyıldan itibaren “Çocukluk” kavramıyla ilgili araştırmaların artmasıyla çocuk ve çocukluk konularına bakış açısının da önemli oranda değişmeye başladığı gözlemlenmiştir (Archard, 2004; Elkind, 1999; Heywood, 2003; Onur, 2005; Postman, 1995; Sorin, 2005). Ayrıca çocukluk çalışmalarının geçmişi incelendiğinde çocuk kavramından ziyade çocukluk kavramına yönelik bilgilerin daha fazla olduğu dikkat çekmektedir (Elkind, 1999; Heywood, 2003; Onur, 2005; Postman, 1995; Tan, 1989). Çocukluk konusunda çalışanlar, daha soyut bir kavram olan çocuklukla ilgili çalışmalar gerçekleştirmiş, toplumların çocuk kavramıyla ilgili bakış açısını bu şekilde sunmuşlardır.

Toplumların çocukluk yaklaşımları tarihsel değişimin yanı sıra sosyolojik açıdan da farklılık göstermektedir (Jenks, 2005; James ve Prout, 1997). Jenks (2005) sosyoloji öncesi zamanda çocuğun masum çocuk (Rousseau), kötü çocuk (Hobbes), içkin (özünde var olan) çocuk (Locke), bilinçsiz çocuk (Freud) ve doğal olarak gelişen çocuk (Piaget) olarak kavramlaştırıldığı, çocukluğun da bu bağlamda ele alındığını ifade etmektedir. Ancak sosyolojik olarak çocukluğun ele alınışı çok boyutlu ve çok değişkenli geniş bir yelpazeyi içermektedir. Bu durum iki önemli boyutu da kapsamaktadır. Bunlardan ilki sosyolojik söylemler içinde çocukluğun yer almaya başlaması, ikincisi ise çağdaş bir fenomen olan çocukluğun karmaşıklığı ve belirsizliği ile yüzleşmek gerektiğidir (Prout, 2011). Bu durum sosyolojide çocukluk çalışmaları konusunda bir alan yaratılmasıyla sonuçlanmıştır.

Bu bağlamda ilk görüşlerden birisi çocukların kendi hayatlarının kurulmasında ve devam ettirilmesinde etkin oldukları ve bu şekilde görülmeleri gerektiği düşüncesini içermektedir (Corsaro, 1997; James, Jenks ve Prout, 1999). Hatta bu durum, yani çocuklarla ilgili uygulamalarda katılımcı yöntemlerin kullanılması günümüzde “altın standart” olarak tanımlanmaktadır (Hammersley, 2017). Bu ve benzer şekilde çocukluğa ilişkin birçok incelemeyle modern çocukluk sosyolojisi alanı günümüze kadar gelişerek gelmiştir. Modern çocukluk sosyolojisinde çocukluğa ilişkin bakış açılarının ağırlıklı olarak düalizm (ikicilik) çerçevesinde şekillendiği söylenebilir.

Düalizm, bir konunun ele alınışında iki kutuplu karşıtlıkların olması durumudur (Hançerlioğlu, 1993). Çocukluk kavramıyla ilgili yaklaşımların ve inançların da düalistik bakış açısıyla şekillendiği çocukluk araştırmacıları tarafından belirtilmektedir (James, 2010; Prout, 2011; Ryan, 2012). Prout (2011) alan yazında üç tür düalizm olduğunu belirtmektedir. Birincisi çocukların sosyal aktörler olarak görülmesine karşıt olarak çocukluğun sosyal bir yapı olarak görülmesidir. İkincisi çocukluğun ele alınışında doğayı öne çıkaran gelişimsel (Piagetci) bakış açısıyla sosyal yönü öne çıkaran sosyolojik (Parsoncu) bakış açıları (Jenks, 2005) olarak da ifade edilen doğa ve kültür karşıtlığını içermektedir. Üçüncü ikicilik ise çocukluğu aktif olarak yapılandıran sosyal bir aktör olarak görülmesini anlatan “katılımcı/yetkin çocuk” (being) ve yetişkinin sahip olduğu yeterliklerden yoksun, yapım aşamasındaki yetişkin olarak görüldüğü “oluşan/gelişen varlık/yetkin” (becoming) olarak tanımlanmaktadır (Uprichard, 2008). Çocuklukla ilgili bu düalizmler, bireylerin karşıt görüşlerden bir tanesini benimseyerek diğerini yok saymasına sebep olabilmektedir. Bu noktada Prout (2011) düalizmin çocukluğa bakıştaki kısıtlılığına dikkat çekmektedir. Çünkü Prout (2011)’a göre çocukluk ikiciliklerin her ikisinin de karmasıyla oluşmaktadır. “Hibrit (melez)” kavramıyla açıklanan bu duruma göre, düalizimde açıklanan karşıt konuların aslında birbirlerinin karması anlamına gelen hibrit bir niteliğinin olduğudur. Örneğin; çocukluk doğa ve kültürün etkileşiminden oluşmaktadır ve yetkin çocuk (being) ile gelişen çocuk (becoming) düalizmi için de çocukların ya yetkin ya da gelişen şeklinde ele alınamayacağı ifade edilmektedir. Ayrıca Prout (2011) çocukluğun modern sosyolojinin daha da modern hale getirilen günümüzün istikrarsızlaştırılmış dünyasıyla yeterince başa çıkamadığını belirtmektedir. Bu noktada çocukluk sosyolojisinin bu tür modernist düşüncenin ötesine taşınması için bir strateji geliştirmenin gerekliliğini ileri sürmekte ve disiplinler arası çalışmayla bütüncül bakış açısının önemini de öne çıkarmaktadır.

Sosyolojik açıdan karmaşık bir yapıya sahip olan çocukluk yaklaşımları coğrafi ve gelişimsel açıdan da çeşitlilik göstermektedir (McKendrick, 2000). Çocukluğun yaşandığı ortamın psikolojik ve fiziksel koşulları hem çocukluk anlayışını hem de çocuklukta gelişimi etkileyebilmektedir (Jenks, 2005). Bu etki alan yazında “çocukluk coğrafyaları” (McKendrick, 2000) olarak çocukluk anlayışının; ev ortamı, yaşanılan bölge, kültür ve okul gibi çocuğun çevresindeki tüm koşullara bağlı olarak değişmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Çocukların fiziksel ve toplumsal çevreleriyle kurdukları ilişkilere odaklanan biyoekolojik modele göre toplumsal olayları içeren makrosistemden; aile, okul, semt ve akranlardan oluşan mikrosisteme kadar tüm bağlamların merkezinde çocuk bulunmaktadır. Çocuklar farklı düzeylerdeki bağlamlarda hem doğrudan hem de dolaylı olarak toplumla etkileşime girerler. Bu etkileşimin önemi düşünüldüğünde çocukla bağlantısı olan sistemleri temsil eden

bireylerin çocukluğa yükledikleri anlamlar genel çerçevede tüm sistemleri önemli ölçüde etkileyecektir. Karmaşık ve çeşitli şekillerde birbirleriyle bağlantılı olan bu sistemler günümüz gelişim çalışmalarında Lee ve Motzkau (2011) tarafından bağlamsal değişkenler olarak ifade edilebilecek “çeşitlilik” kavramıyla dile getirilmiştir. Çeşitlilik (multiplicity) çocukların ve çocukluğun birçok değişkenden etkilendiğine dikkat çekmektedir. Bu nedenle toplumsal ve bireysel olarak çocukluğu ele alırken bütün bu değişkenleri göz önünde tutmak ve uygun önlemler almak gerekmektedir (Avcı ve Pekince, 2019, s.261). Çeşitlilik konusunda yapılacak uygulamaları anlaşılabilir kılmak adına yaşam, kaynak ve ses olmak üzere üç farklı çeşitlilik boyutu tanımlanmaktadır (Lee ve Motzkau, 2011). Yaşam çeşitliliği çocuklukta biyolojik ve sosyal etmenlerin etkileşimlerini kapsamaktadır. Bu çeşitlilik; biyolojik, tıbbi, yasal, etik ve politik olayların ve işlemlerin bağlantılı etkileşiminden oluşmaktadır. Kaynak çeşitliliği devletler ve diğer ilgililer tarafından çocukların değeri ve çocukluğun kullanımına ilişkin alınan çeşitli sıradan ve politik kararlar yelpazesini içermektedir. Ses (ifade) çeşitliliği ise çocukların kendilerini ilgilendiren konularda temsilini ve katılımını içermektedir (Hart, 2016). Burada dikkat edilmesi gereken nokta ses çeşitliliğinin sadece konuşmayla ilgili olmadığını kavranmasıdır. Çocuklar kendilerini ilgilendiren her türlü konuda çocuğa özgü yollarla görüşlerini ifade edebilmesi olarak anlaşılmalıdır. Çocukluğun ve çocukların anlaşılması ve bağlamlarına (çeşitlilik) özgü şekilde varoluşlarının ve optimal kapasitelerinin desteklenmesi bir başka kuramsal yaklaşımın da dikkate alınmasıyla daha etkili olabilecektir. Bu yaklaşım Ryan ve Deci (2000) tarafından geliştirilen öz belirleme kuramıdır. Kişilerin psikolojik ve evrensel gereksinimleriyle beraber gelişmek için doğuştan sahip oldukları bir eğilimi vurgulayan öz belirleme kuramı çerçevesinde çocuklar doğası gereği gelişen, yetkin ve özerk bireyler olarak algılanmakta ve “ses”leri dinlenilip dikkate alınmaktadır (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi [BM ÇHS], 2009). Kuram, doğuştan gelen bu eğilimin sosyal çevrenin desteğiyle ortaya çıktığını ve bireylerde özerk olmak ya da özerklik gereksiniminin önemini savunmaktadır (Deci ve Ryan, 2000). Ayrıca bu kuram çocuklara sağlanacak sosyal koşulların, çocukların psikolojik ihtiyaçlarını destekleyip desteklememesine bağlı olarak gelişimlerini teşvik edebileceği ya da engelleyeceği görüşüne dayanmaktadır (Power ve Goodnough, 2019).

Kuramsal ve sosyolojik sorgulamaların dışında bir de toplumların ve bireylerin çocukluk yaklaşımlarının kategorilere ayrılarak hem tarihsel hem de gündelik uygulamalara ilişkin yol gösterici olabilecek “çocukluk tipolojileri” (image of childhood) bulunmaktadır (Avcı, 2019; Haring, Sorin ve Caltabiano, 2019; Sorin, 2005). Bunlar arasında Sorin (2005)’in geçmişten günümüze hakim olan çocukluk anlayışlarını inceleyerek bütüncül bir bakış açısıyla geliştirdiği “on imaj” bakışı dikkat çekici bulunmuştur. Sorin (2005)’in ortaya koyduğu bu “on imaj” çocukluğu toplum ve bireylerin ele aldıkları bağlamlara göre, yetişkinlerin bakım ve korumasına gereksinim duyan saf ve aciz canlılar şeklinde yansıtan masum çocuk imajından; kendi yaşamlarının etkin öznesi olarak gördükleri katılımcı çocuk imajına kadar farklı anlayışlar ışığında kategorilerle ortaya koyan bir yaklaşımdır. Bu çalışmada çocuk ve çocuklukla ilgili tarihi, coğrafi ve gelişimsel konuların yanı sıra sosyolojik açıdan tanımlanan çocukluk tipolojilerinden esinlenilmiş, yetişkinlerin bu tipolojilerden hangisini ya da hangilerini benimsediği merak konusu olmuştur.

Çocuklara bakışa ilişkin tüm alan yazın birlikte değerlendirildiğinde çocuklara ilişkin olumsuz inançların, çocuklara ilişkin abartılı/aşırı yüceltilmiş inançların ve çocukların yetkinliğine ve doğasında varolan kendini geliştirme potansiyeline ilişkin inançların olduğu ifade edilebilir.

Sonuç olarak yetişkinlerin çocukluk anlayışlarının çocuklara sağlanacak tüm uygulamalarda ve onları ilgilendiren bütün hizmetlerde etkili olacağı düşünülmekte, alan yazında da bu durum önemle vurgulanmaktadır (Fern, 2008; Johnny, 2006; Prout ve James, 1997; Sorin, 2005; Uprichard, 2008). Çocukluğa bakışın, çocukların kendi hayatlarında söz sahibi olduğu görüşünü benimseyen katılımcı çocuk anlayışına doğru gelişmesinin (Sorin, 2005; Quennerstedt ve Quennerstedt, 2014) çocuklara verilecek hizmetlerin kalitesini artıracığına inanılmaktadır. Son yıllarda beyinbilim ve çocuk gelişimi-psikolojisi alanlarında yapılan çalışmalar çocukların kendi yaşamlarının etkin öznesi ve kendi gelişimlerinden sorumlu yetkin bireyler olarak (katılımcı çocuk) görülmelerinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Yetişkinlerin çocukluğa bakışlarını katılımcı-çocuk anlayışına doğru dönüştürebilmenin var olan bakışın ortaya çıkarılmasıyla mümkün olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle 2012-2018 yılları arasında çeşitli aşamalarla yetişkinlerin çocuklara ilişkin inançlarını ortaya koyabilecek bir ölçek geliştirme süreci gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar yöntem kısmında detaylı olarak sunulmuştur. Burada söz edilmesi gereken en önemli nokta bildiri, kitap bölümü ve tez olarak raporlanan bu çalışmaların sonucunda Kunt ve Avcı (2018) tarafından Çocuğa Bakış Değerlendirme Envanteri oluşturulmuştur. Bu araç bazı çalışmalarda da kullanılmıştır (Avcı ve Kunt, 2017; Balasar, 2019; Koran, 2017; Kunt-Bulut, 2015) Bu çalışmada ise Envanterin alt ölçeklerini gözden geçirmeyi ve geçerlik güvenirlik çalışmalarını içeren bir revizyonunu yapmak amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma Avcı ve Kunt (2018) tarafından geliştirilen Çocuğa Bakış Değerlendirme Envanteri'nin revizyonunu amaçlamaktadır. Bu kapsamda "çocuğa olumsuz bakış", "yetersiz çocuk", "yüceltilmiş çocuk" ve "çocuğun doğasına inanç" alt boyutlarını içerecek şekilde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları gerçekleştirilmiş olup çalışma temel araştırma niteliğindedir.

Çalışma Grubu

Çalışma verileri 2019 yılında iki aşamalı örnekleme ile toplanmıştır. Birinci aşamada aracın yapısını tanımlamaya yönelik yapılan geçerlik ve güvenirlik analizleri için 673 yetişkinden veri toplanmıştır. Katılımcıların %42,8'i (N=288) erkek ve %57,2'si (N=385) kadın; %35,7'si (N=240) bekar ve %64,3'ü (N=433) evlidir. Bu aşamanın sonuçlarına göre oluşan yapının doğrulanması için ikinci aşamada 18 yaş üzeri 300 yetişkine uygulama yapılmıştır. Bu grubun %43'ü (N=129) erkek ve %57,0'ı (N=171) kadın; %39,3'ü (N=39,3) bekar ve %60,7'si (N=182) evlidir. Hesaplanan bu örneklemlerin alt ölçeklerde yer alan madde sayısının beş katı örnekleme büyüklüğü ölçütünün çok üstünde olmasından dolayı yeterli olduğu söylenebilir (Child, 2006). Belirlenen örnekleme yer alan bireyler gönüllük esasına dayalı olarak araştırmaya katıldığı için ve amaç ölçek geliştirme olduğundan dolayı kolaylıkla bulunabilen örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kolaylıkla bulunabilen

örnekleme, bir bölge söz konusu değilse, yakın çevrede bulunan ve ulaşılması kolay, elde mevcut ve araştırmaya katılmak isteyen (gönüllü) bireyler üzerinde yapılan örneklemedir (Erkuş, 2013, s. 122). Örnekleme her iki aşamada da Google formlar kullanılarak yapılan çevrimiçi paylaşımları görüp çalışmaya katılmaya istekli katılımcılar dahil olmuştur.

Veri Toplama Araçları

Çocuğa Bakışı Değerlendirme Envanteri'nin (Kunt ve Avcı, 2018) gözden geçirilerek yapısının güçlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada, öncelikli olarak 2012-2018 yılları arasında gerçekleştirilen geliştirilme ve kullanım süreci deneyimlerinden yararlanılmıştır. Bu çalışmanın birinci ve ikinci yazarları tarafından çocuğa bakışı değerlendirmeye 2012 yılında ihtiyaç duyulması serüveni hem alan yazında hem uygulamada yetişkinlerin çocukluk anlayışları ve yaklaşımlarının toplumsal düzeyde çocukların yararına yapılacak tüm politika ve uygulamalar üzerinde önemli etkilere sahip olduğunun görülmesi ve deneyimlenmesiyle başlamıştır. Derecelendirme ölçeklerine yetişkinlerin yanıtlarının gerçek durumun yerine ideal olanı seçme eğiliminde oldukları düşünerek farklı bir yaklaşımla çocukluğa bakışın ortaya konulmasına yönelik araştırmalar ve tartışmalar başlatılmıştır. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Yüksek Lisans programının Seminer dersi kapsamında aracın ilk geliştirilme süreci başlatılmıştır (Avcı ve Kunt, 2017). Bu çalışmada meslek elemanlarının çocuklara ilişkin yanıtlarının çoğunlukla çocukları nitelendirici sıfatlar olduğu belirlenmiştir. Bu deneyimden yola çıkarak aşağıdaki adımlar izlenmiştir.

Çocuğu Tanımlayan Sıfatların Belirlenmesi: Çocuğu tanımlayan sıfatların belirlenmesi için iki yol izlenmiştir. İlkinde çocuklarla çalışan farklı meslek gruplarından 72 kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu kişilerin "çocuk" la ilgili görüşlerine yönelik bir çalışma yapılmış ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilerek çocukları tanımlayan sıfatlardan oluşan bir liste belirlenmiştir. İkinci basamakta ise alan yazın incelenmiş ve alan yazında yer alan bilgiler ışığında "çocuk" kavramına atfedilen sıfatlar belirlenerek listeye eklenmiştir. Listenin son halinde çocuğu tanımlayan 142 adet sıfat yer almıştır. Daha sonra, belirlenen sıfat listesi için uzman görüşü alınmıştır. Liste, ikisi dilbilim, üçü çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanı olmak üzere beş uzmanın görüşü doğrultusunda 78 sığata düşürülmüştür.

Pilot Uygulama: Bu aşamada geliştirilen araç, araştırmacıların geliştirdiği "Sıfat Abaküsü" adlı bir materyal ile yüz yüze, Google formlar ile çevrim içi olarak 941 katılımcıya uygulanmıştır. Pilot uygulama, birinci yazarın danışmanlığında ikinci yazarın yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmiştir (Kunt-Bulut, 2015). 78 maddeden oluşan sıfat listesi çocukluk tipolojileri (Sorin, 2005) temel alınarak altı boyuta ayrılmış, faktör analizleri her boyut için ayrı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sonucunda altı faktörlü yapının gözden geçirilmesine ilişkin düşünceler de gelişmeye başlamıştır.

İlk Gözden Geçirme: Bu kapsamda çocukluk tipolojilerinin altı faktörlü yapıyı açıklamak için yeterli olmayabileceği tartışılarak çocukluğun tarihsel, sosyolojik, coğrafi ve gelişimsel bağlamlarının da göz önüne alınması gerektiği düşüncesiyle sıfatlar ve ait oldukları alt boyutlar düzenlenmiştir. Buna göre dört boyut "Kötü

Çocuk", "Yetersiz Çocuk", "Yüceltilmiş Çocuk" ve "Katılımcı Çocuk" olarak belirlenmiş ve sıfat sayısı 58' e düşürülmüştür. Buna ek olarak tez çalışmasında Çocukluğa Bakış Sifat Listesi olan aracın ismi Çocuğa Bakışı Değerlendirme Envanteri olarak değiştirilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda "Kötü Çocuk" boyutu "Çocuğa Olumsuz Bakış", "Katılımcı Çocuk" ise "Çocuğun Doğasına İnanç" olarak düzenlenmiştir. Alt boyutlarda yer alan sıfatların temsil ettikleri anlayışların tanımları Tablo 1' de açıklanmaktadır.

Tablo 1. Çocuğa Bakış Değerlendirme Envanteri'nin Alt Boyutları

Alt boyutlar	Tanımları
Çocuğa Olumsuz Bakış	Çocuklarla ilgili kötü olarak düşünülen ve çocukta bulunması durumunda yetişkinlerin olumsuz duygulara kapıldığı durumları içermektedir.
Yetersiz Çocuk	Çocukla ilgili yetersizlikleri içerir. Çocuğu bir yetişkine muhtaç ve gelişmemiş bir canlı olarak yansıtmaktadır.
Yüceltilmiş Çocuk	Çocukla ilgili abartılmış duyguları içeren ve çocuğa olması gerekenden daha yüksek oranda olumlu özelliklerin yüklenmesini kapsamaktadır.
Çocuğun Doğasına İnanç	Öz belirleme Hakkı'na dayanan çocukların kendi yaşamlarıyla ilgili konularda yetkin olmalarını içeren katılımcı çocuk anlayışını yansıtmaktadır.

Aracın uygulaması, "Çocuk" denildiğinde aklınıza gelenleri seçiniz (İstediğiniz sayıda sıfat seçebilirsiniz. Sıfatlar alfabetik sıraya göre verilmiştir. Lütfen tümünü okuduktan sonra seçim/seçimleri yapınız.) yönergesi verilerek gerçekleştirilmektedir. Araçta çocuklarla ilgili 58 sıfat yer almaktadır. Puanlama 1/0 şeklinde olmaktadır.

Bu çalışma kapsamında 58 maddeden oluşan Çocuğa Bakışı Değerlendirme Envanteri'nin revizyonu için iki farklı örnekleme geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Üçüncü araştırmacı olan Dr. Öğr. Üyesi Sami Pektaş bu aşamada çalışmaya dahil olmuştur. İlk aşamada geçerlik güvenilirlik çalışmaları yapılmış dört faktörlü ve 53 maddelik yapı ortaya konulmuş, ikinci aşamada doğrulama çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Aracın ismi "Çocuğa Bakışı Değerlendirme Aracı" olarak değiştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında 673 yetişkinden toplanan veriler Excel programına işlenmiştir. Aracın her bir alt ölçeği için Factor Analysis 10.03.01 paket programı kullanılarak 1/0 data olduğu için korelasyon matrisine dayalı tetrakorik korelasyon analizine dayalı açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Aracı oluşturan 4 alt ölçeğe ait tek faktörlü yapılara son şekli verildikten sonra ayrıca 300 yetişkine uygulama yapılarak veriler SPSS-21 paket programına işlenmiştir. İşlenen verilere ait olarak daha önceden tanımlanan yapıların doğruluğunu test etmek için AMOS-21 paket programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Alt ölçeklere ait güvenilirlik katsayılarını belirlemek için öncelikle 673 yetişkine ait verilere ilişkin tetrakorik korelasyon analizine dayalı açımlayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan güvenilirlik tahminleri verilmiş, daha sonra Test Analysis Program (TAP) 14.7.4 paket programı kullanılarak 673 yetişkinden ve 300 yetişkinden toplanan veriler için Kuder Richardson (KR)-20 Güvenirlik Katsayısı hesaplanmıştır. Bu araçta dört boyut bulunmaktadır. Bu boyutlar teorik olarak birbirinden bağımsız olduğu düşünülen dört bakış açısını nitelediği için ayrı ölçekler olarak ele alınması ve puanlanması düşünülmüştür. Bu kapsamda araçta bir toplam puan hesaplanması yoluna gidilmemiştir. Aynı şekilde istatistiksel olarak da her bir boyutun ayrı bir ölçek olarak düşünülmesi tercih edilmiştir. Ölçme

modeline ilişkin elde edilen uyum indeks değerleri Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller (2003)'in ve Byrne (2013) belirlediği Tablo 2'de verilen kriterlere göre yorumlanmıştır.

Tablo 2. Ölçme ve Yapısal Modele İlişkin Elde Edilen Uyum İndeks Değerlerinin Karşılaştırıldığı Kriter Aralığı

Uyum İndeks	Mükemmel Uyum Kriterleri	Kabul Edilebilir Uyum Kriterleri
$\chi^2 / (df)$	$0 \leq \chi^2 \leq 3$	$3 < \chi^2 \leq 5$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 < RMSEA \leq 0,08$
TLI/NNFI	$0,97 \leq TLI \leq 1,00$	$0,95 \leq TLI < 0,97$
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI < 0,97$
NFI	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI < 0,95$
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI < 0,90$
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI < 0,95$

BULGULAR

Bu bölümde Çocuğa Bakışı Değerlendirme Aracı'na yönelik gerçekleştirilen açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile güvenilirlik analizi bulgularına yer verilmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi Bulguları

Belirlenen örneklemin faktör analizi için yeterli olup olamayacağına karar vermek üzere Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Küresellik analizleri gerçekleştirilmiş, sonuçlarına Tablo 3'de yer verilmiştir.

Tablo 3. KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Çocuğa Olumsuz Bakış Ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Uyum Ölçüsü		,79
Bartlett Küresellik Testi	χ^2	3826,1
	Sd	153
	p	,000
Yetersiz Çocuk Ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Uyum Ölçüsü		,88
Bartlett Küresellik Testi	χ^2	1993,3
	Sd	78
	p	,000
Yüceltilmiş Çocuk Ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Uyum Ölçüsü		,95
Bartlett Küresellik Testi	χ^2	4761,2
	Sd	66
	p	,000
Çocuğun Doğasına İnanç Ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Uyum Ölçüsü		,92
Bartlett Küresellik Testi	χ^2	3714,6
	Sd	45
	p	,000

*p<,01

Her bir ölçek için hesaplanan KMO değerlerinin .79-.95 arasında olduğu görülmektedir. Bu katsayılar örnekleme sayısının açımlayıcı faktör analizi yapmak için yeterli olduğunu düşündürmektedir. Konuyla ilgili alan yazın incelendiğinde Leech, Barrett ve Morgan (2005) tarafından faktör analizi aşamasında 0,50 KMO değerine sahip veri seti ile analizin gerçekleştirilemeyeceği belirtilmiştir. Benzer şekilde Kaiser (1974)'e göre bu ölçütün sonuçları 0 ile 1 arasında değer alır. 0,90'lar "Mükemmel", 0,80'ler "İyi", 0,70'ler "Orta Düzey", 0,60'lar "Zayıf", 0,50'ler "Kötü" ve 0,50 altı "kabul edilemez" olarak yorumlanmaktadır. Her bir alt ölçek için açımlayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan Bartlett küresellik testine ait istatistiksel sonuç incelendiğinde p<,01 değerine

göre anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu değer anlamlı olması ölçeği oluşturan maddeler arasında yüksek düzeyde ilişkinin olduğunu yani açımlayıcı faktör analizi yapmak için maddelerin kabul edilebilir düzeyde ilişkili olduğunu söyleyebilir.

Tetrakorik korelasyon analizine dayalı açımlayıcı faktör analizi sonucu her bir ölçeğe ilişkin tek faktörlük yapıya ait maddelerin faktör yük değerleri, açıklanan varyansları, özdeğerleri ve Goodness of Fit Index (GFI) değerleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Faktör Yük Değeri, Açıklanan Varyans, Özdeğer ve GFI Sonuçları

	Çocuğa Olumsuz Bakış		Yetersiz Çocuk		Yüceltilmiş Çocuk		Çocuğun Doğasına İnanç	
	m1	0,57	m23	0,64	m37	0,87	m49	0,69
Ölçek Maddeleri	m3	0,61	m24	0,41	m38	0,91	m50	0,91
	m4	0,63	m25	0,69	m39	0,87	m51	0,81
	m5	0,51	m26	0,70	m40	0,81	m52	0,92
	m6	0,41	m27	0,82	m41	0,80	m53	0,88
	m7	0,43	m28	0,87	m42	0,93	m54	0,91
	m10	0,43	m29	0,61	m43	0,90	m55	0,97
	m11	0,55	m30	0,43	m44	0,95	m56	0,74
	m12	0,45	m32	0,69	m45	0,93	m57	0,87
	m13	0,52	m33	0,49	m46	0,84	m58	0,76
	m14	0,53	m34	0,57	m47	0,85		
	m15	0,57	m35	0,46	m48	0,88		
	m17	0,40	m36	0,86				
	m18	0,72						
	m19	0,39						
	m20	0,38						
	m21	0,32						
	m22	0,54						
	Açıklanan Varyans	0,30		0,46		0,79		0,75
	Özdeğerleri	5,32		6,00		9,50		7,46
GFI	0,94		0,97		0,98		0,99	
Ölçekten Çıkan Maddeler	m2, m8, m9 ve m16		m31					

Çocuğa olumsuz bakış alt ölçeğinde yer alan 2, 8, 9 ve 16. Sıfatlar; yetersiz çocuk alt boyutunda 31. sıfat nedeniyle ilk aşamada faktör yük değerleri 0.32'nin altında kalmış ve bu maddeler çıkarılarak her iki alt boyutta analizler tekrarlanmıştır. Buna göre her iki alt boyutun kendi içinde aynı özelliği ölçtüğü söylenebilir. Yüceltilmiş çocuk ve çocuğun doğasına inanç alt boyutunun yapısında bulunan maddelerin 0,32 faktör yük değerinin üstünde olduğu ve kendi içlerinde aynı özelliği ölçtüğü düşünülmüştür. Alt boyutların açıklanan varyanslarının 0,30 ve üzerinde olduğu hesaplanmıştır. Alt boyutların her birinin bağımsız boyutlar olarak ele alındığı çalışmamızda bu açıklanan varyanslar yeterli görülmüştür (Tavşancıl, 2010). Çocuğa bakışı değerlendirme aracına ait alt ölçeklere ilişkin GFI değerlerinin çocuğa olumsuz bakış boyutunda kabul edilebilir düzeyde uyumlu olduğu ve diğer boyutlarda mükemmel düzeyde uyumlu olduğu görülmektedir. Öz değerler incelendiğinde faktörlere ilişkin öz değerlerin 5,32; 6,00; 9,50 ve 7,46 olarak dağıldığı ve sonra gelen öz

değerlerin 1,00 öz değerinden küçük olmasından dolayı her bir boyutun bağımsız faktörler olarak açıklandığı ortaya konulmuştur.

Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları

İlk aşamada tanımlanan, yukarıda açıklanan yapının ikinci örneklemden toplanan verilerle yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda hesaplanan uyum indeks değerleri Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5. Çocuğa Bakışı Değerlendirme Aracına Ait Ölçeklere İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeks Değeri Sonuçları

Alt Ölçekler	$\chi^2/ (df)$	RMSEA	TLI/NNFI	CFI	NFI	AGFI	GFI
Çocuğa Olumsuz Bakış	225,127/(63)=3,57	0.077	0.95	0.96	0.93	0,87	0,91
Yetersiz Çocuk	114,926/(63)=1,82	0.053	0.95	0.95	0.94	0,92	0,95
Yüceltilmiş Çocuk	141,122/(51)=2,77	0.077	0.96	0.95	0.92	0,89	0,93
Çocuğun Doğasına İnanç	140,71/(30)=4,69	0.074	0.95	0.97	0.96	0,93	0,96

Çocuğa olumsuz bakış boyutuna ilişkin tüm doğrulayıcı faktör analizi değerleri ($\chi^2/ (df)$, RMSEA, TLI/NNFI, CFI, NFI, AGFI ve GFI) kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir. Yetersiz çocuk alt ölçeğine ilişkin $\chi^2/ (df)$ değerinin 1,82 ile mükemmel uyumu ifade ettiği, diğer değerlerin (RMSEA, TLI/NNFI, CFI, NFI, AGFI ve GFI) kabul edilebilir uyum olarak açıklanabileceği görülmektedir. Yüceltilmiş çocuk alt ölçeğine ilişkin $\chi^2/ (df)$ değerinin 2,77 ile mükemmel uyuma sahip olduğu, diğer değerlerin (RMSEA, TLI/NNFI, CFI, NFI, AGFI ve GFI) kabul edilebilir uyuma işaret ettiği anlaşılmaktadır. Çocuğun doğasına inanç alt ölçeğine ilişkin $\chi^2/ (df)$, RMSEA ve TLI/NNFI değerlerinin kabul edilebilir olduğu, diğer değerlerinin (CFI, NFI, AGFI ve GFI) ise mükemmel uyumu ifade ettiği görülmektedir.

Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Çocuğa bakışı değerlendirme aracı alt ölçekleri için 673 yetişkin verisine ait tetrakorik korelasyon analize dayalı açımlayıcı faktör analizine ilişkin güvenirlilik tahmini ve KR-20 güvenirlilik katsayısı hesaplamaları, 300 yetişkine ait KR-20 güvenirlilik katsayısı hesaplamaları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Tetrakorik Korelasyon Analizine Dayalı Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Güvenirlilik Tahmini ve KR-20 Güvenirlilik Katsayıları

Alt Ölçekler	Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Güvenirlilik Tahmini	KR-20 Güvenirlilik Katsayısı (N=673)	KR-20 Güvenirlilik Katsayısı (N=300)
Çocuğa Olumsuz Bakış	0,87	0,80	0,70
Yetersiz Çocuk	0,93	0,83	0,72
Yüceltilmiş Çocuk	0,98	0,93	0,85
Çocuğun Doğasına İnanç	0,98	0,89	0,78

Tablo 6 incelendiğinde aracın tetrakorik korelasyon analize dayalı açımlayıcı faktör analizine ilişkin güvenirlilik tahminlerinin 0,87 ile 0,98 arasında olduğu görülmektedir. Özdamar (1999)'a göre, Cronbach Alpha güvenirlilik değerinin 0,60-0,80 arasında olması kabul edilebilir düzeyde güvenilir olduğu, 0,80-0,90 arasında olması yüksek düzeyde güvenilir olduğu ve 0,90-1,00 arasında çok yüksek düzeyde güvenilir olduğunu ifade etmektedir. Buna

göre, çocuğa olumsuz bakış alt ölçeğinin yüksek düzeyde, diğer alt ölçeklerin ise çok yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. KR20 güvenilirlik katsayılarına ilişkin 673 katılımcıdan elde edilen verilerin 0,80 ile 0,93; 300 katılımcıdan elde edilen verilerin ise 0,70 ile 0,85 arasında olduğu görülmektedir. Alt ölçeklere ait KR-20 güvenilirlik katsayılarının her iki örnekleme de yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Hesaplanan güvenilirlik değerlerinin yüksek olması yapılan ölçüme karışan hatanın az olduğuna, düşük olması ise yapılan ölçüme karışan hatanın fazla olduğuna işaret etmektedir (Özçelik, 2010).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada yetişkinlerin çocuğa ve çocukluğa bakışlarını ortaya çıkarabilecek bir araç geliştirmek amaçlanmıştır. Yetişkinlerin çocuk ve çocuklukla ilgili anlayışlarının belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu durum çocuk ve çocuklukla ilgili sosyolojik çalışmaların (Gu, 2021; Prout, 2011; Swauger, Castro ve Harger, 2017; Quennerstedt ve Quennerstedt, 2014) yanı sıra çocuğun yer aldığı tüm alanlara da katkı sağlayacağı için kritik görülmektedir. Kısacası yetişkinlerin çocukluk anlayışlarının çocuklara sağlanacak tüm uygulamalarda ve onları ilgilendiren bütün hizmetlerde etkili olacağı düşünülmekte, alan yazında da bu durum önemle vurgulanmaktadır (Fern, 2008; Johnny, 2006; Prout ve James, 1997; Sorin, 2005; Uprichard, 2008). Bu nedenle yetişkinlerin var olan çocuk ve çocukluk anlayışlarını yansıtan bu aracın alt boyutları alan yazında yer alan çocukluk bakış açılarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Türkiye’de çocukluk anlayışını değerlendiren bir araca rastlanmamış, çocukluk anlayışıyla ilgili çalışmalar (Avcı, Kara, Ayhan, Güngör ve Kayacık, 2014; Avcı ve Pekince, 2018; Balasar, 2019; Erdiller-Yatmaz, Erdemir ve Erbil, 2018; Kunt-Bulut, 2015; Kunt ve Avcı, 2016) incelendiğinde ise yetişkinlerin, çocukların, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının bakışlarının nitel verilerle resmedildiği görülmüştür. Diğer taraftan çocukla ilgili bakış açısını yansıtacak bir araç olmamakla birlikte Duyan ve Gelbal (2008) tarafından uyarlaması yapılan, 18 yaş üstü kişilerin çocukları sevme durumunu belirlemeye yönelik on dört maddeden oluşan Barnett Çocuk Sevme Ölçeği’nin olduğu belirlenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, insanların çocukları daha fazla sevdikleri; düşük puanlar ise çocukları sevme düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Uyarlama sonucunda geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak alan yazında yer almış, çocuklarla ilgili çalışmalarda araştırmacıların tercih ettiği bir ölçek olmuştur.

Çocuğa Bakışı Değerlendirme Aracı’nda 18 yaş üstü yetişkinlerin çocuğa bakışları “çocuğa olumsuz bakış”, “yetersiz çocuk”, “yüceltilmiş çocuk” ve “çocuğun doğasına inanç” olmak üzere dört alt boyutta sunulmuştur. Aracın geçerlik ve güvenilirlik analizleri incelendiğinde, yapı geçerliği için 673 yetişkinle yapılan tetrakorik korelasyon analizine dayalı açımlayıcı faktör analizleri sonuçlarına göre kullanılan örneklemin yeterli olduğu görülmektedir. Çocuğa olumsuz bakış alt ölçeğinde dört maddenin faktör yük değerlerinin düşük olmasından dolayı ölçekten çıkarılarak 18 maddenin kaldığı görülmektedir. Savurgan, acımasız, yalancı, kavgacı gibi sıfatlardan oluşan çocuğa olumsuz bakış alt ölçeğinden çıkan dört maddenin “gürültücü”, “kurnaz”, “çirkin” ve “şımarık” olduğu anlaşılmaktadır. Yetersiz çocuk alt ölçeğinde ise bir maddenin faktör yük değerinin düşük olmasından dolayı ölçekten çıkarılarak 13 maddenin kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Masum, muhtaç, savunmasız, dağınık gibi sıfatlardan oluşan yetersiz çocuk alt ölçeğinden çıkan maddenin “bencil” olduğu görülmektedir. Aracın madde havuzunda yer alan sıfatlar yetişkinlerin beyanları sonucunda belirlenmiştir. Bu beş sıfatın araç

geliştirilirken maddelerin içinde yer almasını isteyenler ile aracın uygulamasında (tercih söz konusu olduğunda) bu sıfatları seçmeyen kişilerin Türkiye’de yaşama ve 18 yaş üstü olma gibi ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu durum, yetişkinlerin seçenek sunulduğunda olumsuz sıfatları seçmeme eğiliminde olduklarını düşündürmektedir. Young-Bruehl (2021) sadece yetişkinlerin değil çocuk savunucusu grupların ya da çocukluk çalışanlarının bile çocuklara zarar verebilecek tutum ve bakış açılarını ihmal edip yalnızca çocuklara yapılan davranışlara odaklandıklarını vurgulamaktadır. Ancak çocuklara zarar veren davranışları, bu davranışların altında yatan ve eylemleri gerçekleştirenlerin zihnindeki ön yargıları (Childism) (Joosen, 2013; Wadsworth, 2015; Wall, 2022; Young-Bruehl, 2021) görmeden anlamamız mümkün olmayacaktır. Bu noktada geliştirilen bu araç ile yetişkinlerin çocuğa bakışları yani eylemlerini gerçekleştirmedeki zihinlerinde yer alan önyargılarını ortaya çıkarmanın alana önemli bir katkı sağlayacağı anlaşılmakta, aracın geçerli ve güvenilir olması yalnızca istatistiksel açıdan değil alana sağlayacağı katkı açısından da anlamlı görülmektedir.

Diğer alt ölçeklerden “Yüceltilmiş çocuk” boyutunda 12 maddenin faktör yük değerlerinin ölçekte kalabilecek yeterliğe sahip olduğu ve “çocuğun doğasına inanç” alt ölçeğinde ise 10 maddenin ölçekte kalabilecek faktör yük değerlerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yüceltilmiş çocuk şirin, merhametli, iyi kalpli, şefkatli vb.; çocuğun doğasına inanç ise yaratıcı, meraklı, açık sözlü, hareketli gibi sıfatlardan oluşmaktadır. Einarsdottir’in (2005) çalışmasında çocukların kendilerini ifade etmedikleri, hareketsiz bir şekilde oturarak katılmaya dayanan ve sadece yetişkinlerin aktif olduğu etkinlikleri tercih etmedikleri ortaya konulmuştur. Bu durum çocuğun doğasına inanç alt ölçeğinde yer alan sıfatların bir yansıması gibidir. Çocukluğa bakışın “katılımcı çocuk” bakış açısıyla olduğunda çocukların doğasına daha uygun gerçekleştiği bu konuda çalışan araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır (Avcı, 2019; Hammersley, 2017; Sorin, 2005). Geliştirilen bu ölçekle ileride yapılacak çalışmalarda, yetişkinlerin çocuğa bakışlarının çocuğun doğasına inanç boyutunda olacağını görmek ümit edilmektedir.

Bunlara ek olarak, alt ölçeklere ait uyum indeksleri incelendiğinde değerlerin uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Yapı geçerliği için bakılan tetrakorik korelasyon analizine dayalı açımlayıcı faktör analizi için tanımlanan yapıların ikinci örneklem grubu verileri ile test edilerek doğrulayıcı faktör analizi sonuçları incelendiğinde bütün alt ölçeklere ait uyum indeks değerlerinin doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Alt ölçeklere ait her iki örneklem grubuna dayalı olarak hesaplanan güvenilirlik analizleri incelendiğinde, araca ait bütün alt ölçeklerin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. “Çocuğa olumsuz bakış”, “yetersiz çocuk”, “yüceltilmiş çocuk” ve “çocuğun doğasına inanç” alt başlıklarına ait çocuğa bakış açılarının tespit etmek için dört alt ölçekten oluşan aracın geçerlik ve güvenilirliklerinin sağlandığı tespit edilmiştir. Çocuğa Bakışı Değerlendirme Aracı’nın yetişkinlerin çocuğa bakışlarını değerlendirebilecek geçerli ve güvenilir bir araç olarak alana katkı sağlayacağı ve 18 yaş üstü bütün örneklem gruplarında uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Araştırma kapsamında geliştirilen Çocuğa Bakışı Değerlendirme Aracı daha büyük örneklem gruplarında uygulanabilir. Çocukların yaşları aralıklandırılarak, farklı yaş gruplarında çocuğu olan yetişkinlerden veri

toplanarak çocuğun yaşına ve yetişkinin cinsiyetine göre ölçme değişmezliği yapılabilir. Çocuğa Bakışı Değerlendirme Aracı ile ilişkili olan değişkenlerin ölçülebildiği değerlendirme araçları ile birlikte geliştirilen ölçek kullanılarak yapısal eşitlik modellemesi gibi üst düzey istatistikler kullanılarak çocuğa olan bakışı etkileyen değişkenler belirlenebilir. Alt ölçeklerden düşük ve yüksek puan alan yetişkinler ile çocuğa olan bakışla ilgili derinlemesine görüşmeler yapılabilir. Revizyonu yapılan bu ölçeğin onsekiz yaş altı bireylerin çocuğa bakışlarını ortaya koymak üzere uyarlaması gerçekleştirilebilir.

Etik Metni

“Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazar(lar)a aittir.”

Yazarların Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %35, ikinci yazarın katkı oranı %35, üçüncü yazarın %30'tur.

KAYNAKÇA

- Archard, D. (2004). *Children rights and childhood*. (2nd ed.) Routledge.
- Ariès, P. (1962). *Centuries of childhood*. Penguin.
- Avcı, N. & Kunt, M. (2017). Child-Related views of professionals working with children in institutional care and their conceptions of child participation. In E. Atasoy R. Efe, I. Koleva & H. Yaldır (Eds.), *Current Advances in Education* (pp. 345-356). St. Kliment Ohridski University.
- Avcı, N. (2019). Çocuk Katılımı ders notları, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Doktora Programı, *Çocukluk Anlayışı ve Çocuk Katılımı: Tüm Çocuklara Hizmet Etme*
- Avcı, N., & Pekince, P. (2018). Çocukların çocukluğa bakış açıları. *Eğitim ve Bilim*, 43(196), 1-25.
- Avcı, N. & Pekince, P. (2019). *Çocukla çalışma: Çocukluğa ilişkin inançlar ve çocuklarla çalışmada etik konular*. Ankara Üniversitesi
- Avcı, N., Kara, C., Ayhan, S., Güngör, N. & Kayacık, K. (2014), Investigation of prospective teachers' understanding of childhood. Erpa Congress, 6-8 June 2014, İstanbul. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*.
- Balasar, G. (2019). *Yetişkinlerin çocukluğa bakışı: Ankara ili örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, (2009). Çocuk haklarına dair sözleşme genel yorum no: 12 çocuğun dinlenilme hakkı. *Elli Birinci Oturum*.
- Child, D. (2006). *The essentials of factor analysis*. Continuum.
- Corsaro, W. A. (1997) *The Sociology of Childhood* (3rd ed.). SAGE
- Duyan, V., & Gelbal, S. (2010). Barnett çocuk sevme ölçeği'ni türkçeye uyarlama çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 33(148), 40-48.
- Einarsdottir, J. (2005). We can decide what to play! Children's perception of quality in an Icelandic playschool. *Early Education and Development*, 16(4), 469-488. DOI:10.1207/s15566935eed1604_7

- Elkind, D. (1999). *Çocuk ve toplum- gelişim ve eğitim üzerine denemeler*. (B. Onur, Dü. & D. Öngen, Çev.) Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Erkuş, A. (2013). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Seçkin.
- Fern, E. (2008). *The Implications of How Social Workers Conceptualise Childhood, for Developing Child-Directed Practice: An Action Research Study in Iceland*. [Unpublished doctoral dissertation]. University of Warwick
- Hammersley, M. (2017). Childhood Studies: A sustainable paradigm?. *Childhood*, 24(1), 113-127. <https://doi.org/10.1177/0907568216631399>.
- Hançerlioğlu, O (1993). *Dünya inançları sözlüğü*. Remzi
- Haring, U., Sorin, R., & Caltabiano, N. J. (2019). Reflecting on childhood and child agency in history. *Palgrave Communications*, 5(1), 52. <https://doi.org/10.1057/s41599-019-0259-0>.
- Hart, A. R. (2016). *Çocukların katılımı* (T. Şener Kılınc, Çev.). Nobel Akademik
- Heywood, C. (2003). *Baba Bana Top At!- Batı' da Çocukluğun Tarihi*. Kitap.
- Holmberg, L. (2018). The future of childhood studies? Reconstructing childhood with ideological dilemmas and metaphorical expressions. *Childhood*, 25(2), 158-172. <https://doi.org/10.1177/0907568218759788>.
- James A., Jenks, C. & Prout, A. (1999) *Theorising childhood*. Polity
- James, A. L. (2010). Competition or integration? The next step in childhood studies?. *Childhood*, 17(4), 485-499. <https://doi.org/10.1177/0907568209350783>.
- James, A. & Prout, A. (1997). *Constructing and recongtructing childhood*. Falmer.
- James, A., & James, A. (2012). *Key concepts in childhood studies*. Sage.
- Jenks, C. (2005). *Childhood* (2nd ed.). Routledge.
- Johnny, L. (2006). Reconceptualising Childhood: Children's Rights and Youth Participation in Schools. *International Education Journal*, 7(1), 17-25
- Joosen, V. (2013). "The Adult as Foe or Friend?: Childism in Guus Kuijer's Criticism and Fiction." *International Research in Children's Literature*, 6(2), 205–217
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factor simplicity. *Pschometrika*, 39(1), 31-36. <https://doi.org/10.1007/BF02291575>
- Koran, N. (2017). *Sınıflarda katılım hakkı: Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk katılımını desteklemeye yönelik anlayışları ve geliştirilmesi*. [Yayımlanmamış Doktor Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kunt, M. & Avcı, N. (2018). Çocuğa bakışı değerlendirme envanteri. 3rd International Contemporary Educational Research Congress Krakow/Polonya, 05-08 Temmuz
- Kunt-Bulut, M. & Avcı, N. (2016). Çocukluk: Sanal ortamlarda çocukluğa bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2335.
- Lee, N., & Motzkau, J. (2011). Navigating the bio-politics of childhood. *Childhood*, 18(1), 7-19. <https://doi.org/10.1177/0907568210371526>.
- Leech, N. L., Barrett, K. C., & Morgan, G. A., (2005). *SPSS for intermediate statistics: Use and interpretation*. Lawrence Erlbaum Ass.
- Mayall, B. (2002). Children in action at home and school. In B. Mayall (Ed.), *Children's Childhoods* (pp. 120-133). Routledge.

- McKendrick, J. H. (2000). The geography of children: an annotated bibliography. *Childhood*, 7(3), 359-387. <https://doi.org/10.1177/0907568200007003007>.
- Onur, B. (2005). *Türkiye’de çocukluğun tarihi*. İmge
- Özçelik, D.A. (2010). *Test hazırlama kılavuzu*. Pegem Akademi
- Özdamar, K., (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi I*. Kaan
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yokoluşu*. (K. İnal, Çev.) İmge.
- Power, K., & Goodnough, K. (2019). Fostering teachers’ autonomous motivation during professional learning: A self-determination theory perspective. *Teaching Education*, 30(3), 278-298. <https://doi.org/10.1080/10476210.2018.1465035>.
- Prout, A. (2011). Taking a step away from modernity: Reconsidering the new sociology of childhood. *Global Studies of Childhood*, 1(1), 4-14. <http://dx.doi.org/10.2304/gsch.2011.1.1.4>.
- Punch, S. (2003). Childhoods in the Majority World: Miniature Adults or Tribal Children? *Sociology*, 37(2), 277-295. <https://doi.org/10.1177/0038038503037002004>.
- Quennerstedt, A. & Quennerstedt, M. (2014) Researching children’s rights in education: sociology of childhood encountering educational theory. *British Journal of Sociology of Education*, 35(1), 115-132. <https://doi.org/10.1080/01425692.2013.783962>.
- Ryan, K. W. (2012). The new wave of childhood studies: Breaking the grip of bio-social dualism?. *Childhood*, 19(4), 439-452. <https://doi.org/10.1177/0907568211427612>.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68. DOI: 10.1037/110003-066X.55.1.68.
- Sorin, R. S. (2005). Images of childhood: Perception and practice in early childhood education. *Canadian Children*, 30, 4-8.
- Tan, M. (1989). Çağlar Boyu Çocukluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(2), 71-88. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000859.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Nobel.
- Tisdall, E. K. M., & Punch, S. (2012). Not so ‘new’? Looking critically at childhood studies. *Children’s geographies*, 10(3), 249-264. <https://doi.org/10.1080/14733285.2012.693376>.
- Uprichard, E. (2008). Children as „Being and Becomings: Children, Childhood and Temporality. *Children & Society*, 22, 303-313. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2007.00110.x>.
- Wadsworth, S. (2015). “The Year of the Child: Children’s Literature, Childhood Studies, and the Turn to Childism.” *American Literary History*, 27(2), 331–341.
- Wall, J. (2022). From childhood studies to childism: Reconstructing the scholarly and social imaginations. *Children’s Geographies*, 20(3), 257-270.
- Woodhead, M. (2004). Early Childhood Development: A Question of Rights. *International Journal of Early Childhood*, 37(3), 79-98. DOI: 10.1007/978-0-230-27468-6_4
- Young-Bruehl, E. (2021). *Çocuk düşmanlığı: Çocuklara karşı önyargıyla yüzleşme*. (A. Bora, Çev.). İletişim